

PÄÄKIRJOITUS

<https://doi.org/10.33350/ka.83091>

Muutos yhteiskunnassa, yliopistossa ja historiassa

Maija Lanas

Vuoden 2019 toisessa numerossa *Kasvatus & Aika* pureutuu kahteen ajankohtaiseen muutokseen: yliopiston muutoksiin ja historian opetuksen muuttuvaan merkitykseen.

Artikkelissaan ”Aikaansa edellä? Monitieteisyys Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksella” **Päivi Rantala** listaa 2000-luvun alussa yliopistoihin kohdistuneita muutospaineita: tieteidenvälisyys, eurooppalaisen korkeakoulualueen perustamiseen tähtäävät toimet, korkeakouluverkoston supistaminen sekä rahoitusmallin, palkkausjärjestelmän ja yliopistolain uudistukset. Rantalan mukaan kaikki nämä silloiset uudistukset kuvastivat ajattelutapaa, jossa perinteisen asiantuntijuuteen ja kollegiaalisuuteen perustuvan akateemisen kulttuurin rinnalle ovat nousseet erilaiset managerialistiset, yritysmaailman malleja hyödyntävät periaatteet. Näistä Rantala keskittyy tarkastelemaan monitieteisyyttä Lapin yliopiston Menetelmätieteiden laitoksen toiminnassa 1998–2009. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että vaikka tieteidenvälisyys on toisaalta ylistetty ideaali, toisaalta tieteidenvälisen tutkimuksen luonnetta ei kuitenkaan osata vielä huomioida esimerkiksi rahoitushakemusten arvioinnissa. Arvioinnissa suodattuvat helposti pois juuri monimutkaisuus, uuden löytäminen ja odottamattomuus.

Rantalan artikkeli nostaa osaltaan esiin ihmistieteiseen kohdistuvat ristiriitaiset vaatimukset, jotka näkyvät myös yliopiston henkilökunnan arjessa. Henkilökuntaa toisaalta kannustetaan rajoja puskevaan riskinottoon ja rajojen rikkomiseen, ja toisaalta mittaavien rahoitusmallien myötä näihin ei käytännössä ole mahdollisuutta. Tutkijoiden ja yliopistopettajien on työssään keskityttävä yhä enemmän tiedettyjen ongelmien ratkaisemiseen helposti mitattavilla tavoilla. Etenkin ihmistieteissä, joissa tarkasteltavat ilmiöt usein edellyttävät moninaisten historiallis-maantieteellis-kulttuuris-yhteiskunnallisten näkökulmien huomioimista, tämä on haasteellista.

Juha Himanka niin ikään tarkastelee yliopistoa uudistusten keskellä artikkelissaan ”Mistä yliopistossa on kyse? Kohti dialogia korkeimmasta opetuksesta”. Artikkelissaan hän analysoi, kuinka yliopisto käsitetään lukuisten uudistusten keskellä, ja nostaa esiin, että yliopisto nähdään kahdella keskenään ristiriitaisella tavalla: toisaalta yliopiston nähdään rakentuvan idealle totuutta tavoittelevasta yhteisöstä, joka näyttää suuntaa kohti parempaa

yhteiskuntaa. Toisaalta yliopiston nähdään toteuttavan yhteiskunnan ja poliitikkojen sille asettamia tehtäviä. Artikkelini nostaa siten esiin merkittävän ja pohdituttavan kysymyksen yliopiston ja etenkin ihmistieteiden tarkoituksesta: Onko tieteen tarkoitus olla kompassi vai kottikärry?

Kolmantena samaan aiheeseen pureutuu **Jukka Rantalan** kirja-arvio ”Professorit haastavat kiireen kulttuurin yliopistossa”. Rantala toteaa, että ”[k]iire ja julkaisupaineet ovat saaneet monet humanistit ja yhteiskuntatieteilijät muuttamaan tutkimus- ja julkaisukäytäntönsä”. Kun julkaisupaine ohjaa tutkimusta, eikä tutkimus julkaisuja, päätyy mittari ohjaamaan tasoa, eikä taso mittareita. On paikallaan jälleen kysyä, mittaammeko sitä, mitä pidämme tärkeänä, vaan päädyimmekö pitämään tärkeänä sitä, mitä on helppo mitata.

Toinen tämän numeron aihe on historianopetuksen muuttuva merkitys. Tätä tarkastellaan sekä opettajan että opiskelijan näkökulmasta.

Eemeli Hakoköngäs, Inari Sakki, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Katrin Kello & Hanna-Mari Salapuro tutkivat historianopettajien käsityksiä Suomen historian arkaluontoisista ja marginaalisista aiheista, sekä sitä, miten opettajat ratkovat näihin aiheisiin liittyviä kysymyksiä työssään. He esittävät, että vaikka opettajien tehtävä on muuttunut sisällön tarjoamisesta historiallisen ja moraalisen ajattelun edistäjäksi, on kansallisvaltiolla edelleen historiakertomuksissa keskeinen rooli. Kulttuurinen monimuotoistuminen muokkaa opetuksen tavoitteita ja asettaa opettamiselle haasteen, ja vallitsevassa tilanteessa suomalaisen identiteetin historiallinen rakentuneisuus ja sen hybridiluonne pitäisi kouluopetuksessa pystyä tuomaan nykyistä paremmin esiin. Heidän tutkimuksensa osoittaa, että historianopettajat ovat tietoisia näistä haasteista, eivätkä vain välitä opetussuunnitelman ja oppimateriaalien tarjoamia sisältöjä, vaan pohtivat aktiivisesti historian eri puolia ja kyseenalaistavat hegemonisia kertomuksia.

Anna Veijolan, Sari Sulkusen & Matti Rautiaisen tutkimus osallistuu samaan, viime vuosina tehtyyn runsaaseen tutkimukseen historioitsijoiden ja koululaisten tavoista lukea historiallisia tekstejä sekä myös käytänteistä, joilla opettajat voisivat tukea oppilaitaan näiden tekstien lukemisessa. Artikkelissaan ”Historiallisen tiedon luonne ja historian tekstikäytännöt lukiolaisten kuvaamana” he tuovat keskusteluun lukio-opiskelijoiden tuottamat historiallisen tiedon luonteen kuvaukset. Heidän artikkelinsa antaa arvokasta tietoa siitä, kuinka näitä tukikeinoja voidaan kehittää historiallisten tekstien lukemista varten. Molemmat historianopetusta käsittelevät artikkelit nostavat kiinnostavasti esiin historianopetuksen reflektiivisen suhteen ympäröivään yhteiskuntaan, jossa opetus tapahtuu. Yhteiskunta muuttuu, ja niin on muututtava sen historiinkin, jota yhdessä tuotamme.

***KT, dosentti Maija Lanås** työskentelee Oulun yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa vanhempana tutkijana.*